

# HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

22e jaargang nr. 3 19 januari 1969

administratie  
postbus 114, Utrecht  
tel. 030-24641  
postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere  
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de  
Antillen f 7,50 per jaar  
Overige landen f 12,50 per jaar  
losse nummers f 0,50  
verschijnt wekelijks

## De ark is afgestoten

*Een moeilijk besluit*

Na langdurige overwegingen is door het hoofdbestuur de knoop doorgehakt: van ons vakantie- en conferentieoord „De Ark” in Nunspeet wordt afstand gedaan.

Het was al enige jaren niet meer als conferentieoord in gebruik om daarmee de verliezen te beperken. Nu ook het exploiteren als vakantieoord alleen, niet meer mogelijk bleek zonder dat er geld bij moest, is dit besluit genomen. Het was een moeilijk besluit, want De Ark was vele mensen dierbaar. Er heerste een bijzonder prettige sfeer, velen hebben uitstekende herinneringen aan plezierige vakanties, in het bijzonder tijdens de weken voor bejaarden.

Dit alles betekent wel, dat het Verbond geen eigen vakantie- en geen conferentieoord meer heeft. Ook ziet het er niet naar uit dat het spoedig een nieuwe accommodatie zal krijgen. De stichting daarvan vergt enorme bedragen. Maar laten wij hopen, dat de omstandigheden zich nog eens in gunstige zin zullen wijzigen.

## DE IDEALE VAKANTIE VOOR UW KINDEREN

De Stichting Humanisties Jongeren Centrum organiseert dit jaar drie zomerkampen.

1 kinderkamp (10 t/m 12 jaar) te Helvoirt N.B. van 30 juni t/m 8 juli 1969, prijs f 100,—.

2 jeugdkampen (13 t/m 15 jaar) te Wijlre, Z.-Limburg.

30 juni t/m 10 juli 1969 en van  
30 juni t/m 9 augustus 1969, prijs f 110,—.

De stichting is geen klein reisbureau. Ze organiseert niet „zo maar” vakantiecampen, maar tracht de persoonlijke en sociale ontplooiing van uw kind binnen de kampgemeenschap zoveel mogelijk te stimuleren.

Als u belangstelling hebt, laat het ons weten. Wij sturen graag een foldertje met meer gegevens.

Inlichtingen: Stichting Humanisties Jongeren Centrum,

Kommissie Kampwerk,  
Postbus 2332,  
Utrecht

## Gesprek tussen Rooms-Katholieken en Humanisten III

In het Woord van de Week van 8 december l.l. deelden wij reeds mee, dat er drie uitzendingen over het bovengenoemde onderwerp zouden komen. De eerste was op 8 december en daarin werd door W. van Dooren en D. de Lange de samenwerking tussen katholieken en humanisten aangekondigd.

In de tweede uitzending, op 29 december, werd het besluit tot het oprichten van een contactorgaan meegedeeld en gaven de humanisten H. Bongers, A. L. Constandse en W. van Dooren hun mening over deze samenwerking.

In deze derde uitzending gaan de katholieke R. C. Kwant en de humanist W. van Dooren dieper in op de verschillen tussen katholieken en humanisten en ook worden de wijzigingen belicht die zich in de R.K. kerk voltrekken.

*Van Dooren*

Na het oprichten van het contactorgaan tussen het humanistisch verbond en de katholieke kerk zijn er nogal wat reacties binnengekomen. Reacties van instemming, maar ook reacties van mensen die hier nogal aarzelend tegenover staan of

**een radio-uitzending van zondag 19 januari 1969**



het zelfs afwijzen. We hebben reacties gehad van mensen die bang waren voor de macht en het machtsstreven van de katholieke kerk; er waren reacties van mensen die bang waren dat de verschillen die er ongetwijfeld zijn tussen katholieken en humanisten op deze manier verdoezeld zouden worden. Zelfs heb ik gehoord dat er iemand bang was dat er een fusie op komst was tussen katholieke kerk en humanistisch verbond. Nu willen we over dit alles wat diepgaander praten en daarvoor wil ik aan Professor Kwant, vooraanstaand katholiek filosoof hier aanwezig, een paar principiële vragen stellen.

In de eerste plaats wil ik hem vragen hoe het eigenlijk komt dat nu juist dat contact tussen katholieken en humanisten op het ogenblik nogal goed loopt in tegenstelling tot contact tussen humanisten en anderen, dat wat stroever gaat.

*Kwant*

Wel, mijnheer van Dooren, wat betreft die anderen waar u over praat, waar het wat stroever gaat, daarover kan ik natuurlijk moeilijk spreken. Wat het katholicisme betreft lijkt het me als volgt: weet u, de hele openheid van het katholicisme is eigenlijk tamelijk laat gekomen. Het openbreken van het katholicisme, het uitbreken uit het getto is eigenlijk iets van de laatste tientallen jaren, misschien moet ik eigenlijk zeggen van de laatste tien jaren. Welnu, dan vind ik het te begrijpen, dat men dan niet meer een selectieve openheid toepast, maar dat men dan streeft naar een openheid naar alle kanten.

*Van Dooren*

Ja, dat is en antwoord, dat op de situatie van het moment slaat. Mijn vraag ligt eigenlijk nog anders. Is er niet een wat diepgaander overeenstemming tussen katholieken en humanisten, of is dat alleen maar schijn?

*Kwant*

Het lijkt mij niet alleen maar schijn. Ik meen namelijk te mogen zeggen dat het toch wel kenmerkend is voor het katholicisme, en nu ga ik een paar eeuwen terug, dat men toch een zeker respect heeft voor de natuurlijke orde. Een van de grote synthetici van het katholieke denken, die in de middeleeuwen het katholieke denken heeft samengevat, is Thomas van Aquino. Nu zoudt u eens in zijn oeuvre een onderzoek moeten instellen, hoe vaak daarin het woord "natuurlijk" voor komt, en wat een zorg Thomas van Aquino heeft om de menselijke natuur te respecteren.

Hij spreekt bijvoorbeeld van een natuurwet, die met de natuur gegeven is, en van de inzichten van de natuurlijke rede. Hij is, hoewel hij theoloog is, uitermate zorgzaam om ook plaats te laten voor een wijsbegeerte en hoewel het voor een theoloog bepaald niet gemakkelijk is, heeft hij toch geprobeerd om van die wijsbegeerte een echte wijsbegeerte te maken. Hij heeft een groot respect voor de zelfstandigheid van het denken. Dit respect voor de zelfstandigheid van de menselijke natuur en voor de zelfstandigheid ook van het denken is ons wel eens kwalijk genomen door sommige stromingen in de reformatie, die vanuit een bepaalde theologische visie en vooral vanuit een bepaalde interpretatie van de eerste hoofdstukken van de Heilige Schrift en van Paulus kennelijk met de gedachte speelden dat de menselijke natuur zó grondig bedorven zou zijn, dat we niet meer in staat zouden zijn tot echt inzicht. Die opvatting zegt ook: „Wanneer je hoop op waarheid hebt, moet je dat helemaal gronden op openbaring en op God”. Tegen deze stroming in heeft het katholicisme toch altijd de menselijke rede, de menselijke natuur gerespecteerd, dacht

ik. Je zou kunnen zeggen dat er in het katholicisme een, hoewel gematigd, maar toch zeer werkelijk, vertrouwen is in de menselijke rede.

*Van Dooren*

Ja, men heeft zelfs wel gesproken van katholiek humanisme of van humanistisch katholicisme en dat is misschien ook niet helemaal ten onrechte, want we zien duidelijk de overeenkomsten in de aandacht voor de mens in zijn natuurlijke omstandigheden, in zijn gewone leven, niet direct op het hemelse maar vooral ook gericht op het aardse bestaan. U hebt daar Thomas voor aangehaald en dat is natuurlijk al een tijdje terug en ik zou me kunnen voorstellen dat niet iedere katholiek op het ogenblik een aanhanger van Thomas meer is.

Misschien kunnen we nu wat dichter bij huis komen en vragen of er op dit moment ook een grote mate van overeenstemming is en zo ja, waar die dan zou liggen?

*Kwant*

Ik meen te mogen zeggen, dat er zich op het ogenblik binnen het katholicisme ontwikkelingen afspelen, die het contact met het humanisme bevorderen. Het is namelijk zo: de godsdienstige mens gelooft in God, als oorsprong van leven en wereld, en hij meent dan ook dat zijn bestaan een soort Goddelijke roeping is en dan is er een zeer groot gevaar dat men meent „namens God” en namens de religieuze sfeer te kunnen weten hoe het precies op aarde allemaal moet. Wanneer ik zo terugblik in onze geschiedenis dan schrik ik er wel eens van wat we zo allemaal op rekening van God hebben geschreven. In de middeleeuwen heeft men uit naam van God geprobeerd de rente te verbieden en namens God zijn er allerlei wetten aan het mensdom gesteld, namens God is een zeer bepaald arrangement van het huwelijk opgelegd aan mensen, namens God heeft men ook wel gezegd dat privaateigendom onaantastbaar zou zijn. Kijk, de mensen, die geloven in God staan altijd bloot aan het gevaar dat ze datgene, wat ze rangschikken in de wereld, op naam van God schrijven. En wanneer je dat dan gedaan hebt dan wordt het onaantastbaar en dan moet je er voortaan met je vingers van afblijven. Welnu, we leven nu in een periode, waarin we ons van deze feilen in het verleden zeer sterk bewust worden en waarin we eigenlijk bang zijn om namens God precies te zeggen hoe het allemaal op de wereld moet. Daardoor is er nu veel meer ruimte gekomen voor het menselijke zelfontwerp. Omdat het Humanistisch verbond, de mensen van het Humanistisch verbond, alle ruimte laten voor het menselijke zelfontwerp en omdat wij dit ook meer doen, daarom is hier een niet onbelangrijk ontmoetingsvlak.

## De dood verandert

Zojuist verscheen onder bovengenoemde titel een pocket. Hierin trachten schrijvers van verschillende richting duidelijk te maken wat voor hen de dood betekent.

112 pagina's f 3,25

Te bestellen door storting of overschrijving van f 3,25 op postrekening 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht.



### *Van Dooren*

Er zijn nu twee vragen die ik graag wil stellen. U kunt nu zeggen, dat u niet graag meer namens God wilt spreken, maar ik heb de indruk, dat er in de katholieke wereld nog wel mensen zijn, die dat wel doen. Nu denk ik niet alleen aan de Paus, maar ik kan nog wel andere katholieken naar voren halen, zeker ook in andere landen. Daarom wordt er wel gezegd, door mensen die daarover huiverig zijn: zal die ontwikkeling en die verandering die er in het nederlands katholicisme plaats vindt niet toch weer anders gaan verlopen en zal die ontwikkeling niet weer worden teruggedraaid. Wat denkt u daarvan?

### *Kwant*

Dit is voor mij een beetje pijnlijke vraag. We zijn met zo'n driehonderdmiljoen katholieken op deze wereld. En nu is het zo, dat er voor betrekkelijk korte tijd een kleine groep was, die pretendeerde namens ons allemaal te kunnen uitmaken wat het nu precies inhield katholiek te zijn. We leven nu in een periode, waarop we ook op dit punt wat medezeggenschap vragen en we willen dus zo katholiek zijn, dat we wat te zeggen willen hebben over wat het inhoudt katholiek te zijn. We hebben in Nederland, en daar niet alleen, want ik weet dat het in Amerika, in Duitsland en nog in andere landen ook zo is, belangrijke stromingen die medezeggenschap willen hebben over wat het inhoudt katholiek te zijn. Zodoende staan we voor het feit, dat er een pluriformiteit binnen het katholicisme is en ik geef u ook gaarne toe, dat er mensen zijn, die de massieve, uniforme interpretatie van het katholiek-zijn van het verleden zouden willen handhaven, desnoods met alle middelen en voor deze mensen ben ik zeer bang en ik vrees dat u deze vrees wel zal kunnen delen.

### *Van Dooren*

Jawel, maar op het ogenblik ben ik er niet zo bang voor, omdat ik de indruk heb, dat deze mensen in het nederlandse katholicisme niet zo'n grote rol spelen.

Mijn volgende vraag is deze: u hebt dus gezegd, dat u niet meer zo graag namens God wilt spreken, maar u noemt zich toch katholiek en ik neem aan, dat er toch allerlei verschillen moeten bestaan tussen katholieken en humanisten en ik dacht dat één van de voornaamste punten het Godsbegrip was. Is het nu zo, dat u zegt ik spreek niet meer uit Gods naam en nu spreken we helemaal niet meer over God?

### *Kwant*

Dit is zeker niet het geval, want wanneer dit wel het geval was dan zou ik uit moeten treden uit de katholieke kerk en lid moeten worden van het humanistisch verbond. Ik dacht dat het grote verschil tussen ons was, dat we, wetend dat we een taak op de wereld hebben en dat die taak vanuit bepaalde normen moet gebeuren, dat wij

---

## **Uw alleen zijn is ook onze zorg**

Voor hen, die in hun eigen omgeving niet slagen in het vinden van een huwelijkspartner functioneert onder verantwoordelijkheid van het Humanistisch Verbond de

**CORRESPONDENTIEKRING  
VOOR HUWELIJKSCONTACTEN.**

Nadere inlichtingen: Postbus 210 - Utrecht.  
Graag 60 ct aan postzegels voor antwoord insluiten.

die taak met al de normen die daar een rol bij spelen, opvatten als een roeping, ons door God gegeven.

Weet u, God is iemand, die voor ons oorsprong is van het bestaan. Als ik een materieel bee i mag gebruiken zou ik zeggen dat God achter ons ligt als oorsprong. We komen ervan terug om in het veld wat voor ons ligt alles namens God precies te arrangeren, maar ons hele arrangeren van de wereld, ons hele bestaan, beleven we toch als een taak, ons namens God opgelegd als een roeping van zijn kant en hier dacht ik, ligt tussen ons toch een groot verschil.

### *Van Dooren*

De overeenkomst is dus, dat we allebei die taak in de wereld willen vervullen. Het verschil is, dat u zegt dat die taak zijn oorsprong vindt in God en dat zal ik als humanist allerm minst kunnen onderschrijven.

### *Kwant*

Het gemeenschappelijke is ook nog, dat we bij het interpreteren van deze taak het namens de religie niet meer allemaal zo precies weten, en dat we dus moeten zoeken, ook met behulp van alle empirisch onderzoek, door middel van diepgaande bezinning. We kunnen elkaar bij het interpreteren van de taak vinden, hoewel we deze taak op een fundamenteel andere manier opvatten: namelijk u niet en wij wel als een roeping, ons door God gegeven.

### *Van Dooren*

Ja, ik geloof dat veel humanisten dit standpunt kunnen aanvoelen, maar daar is nog één moeilijkheid, die bij velen van onze kant leeft. Velen van ons zien nog steeds voor zich die katholieke kerk, die organisatie, die in het verleden zo ontzettend veel macht heeft uitgeoefend. Het zal op dit moment misschien wat minder zijn, het zal misschien steeds minder worden, maar toch rijst de vraag: waarom heeft u die kerk, wat doet u met die kerk, waarom bent u in een kerk?

### *Kwant*

Wanneer mensen geloven in een gemeenschappelijk ideaal, dan is er altijd één of andere vorm van institutionalisering nodig. Ook in uw verbond is er een bepaalde vorm van institutionalisering. Het is ook zo, dat die gelovigen, die als gelovenden bij elkaar komen en die als gelovenden zich aan hun taak wijden ergens bij elkaar moeten komen. Er moet haast wel een vorm van institutionalisering zijn. Maar ik geef u onmiddellijk toe, dat wij voor de hele vorm, de gestalte, die de kerk in het verleden heeft aangenomen, voor dat imposante machtsapparaat, zelf ook wel eens bang zijn. Eén van de meest urgente taken van het christendom en van het katholicisme in het bijzonder is juist de herinterpretatie van de kerk. Ik hoop, dat de herinterpretatie van wat de kerk is, verloopt op een wijze die misschien een beetje de grond wegneemt onder uw vrees.

### *Van Dooren*

Ja, en dat we op die manier ook wat meer als gelijkwaardige partners tegenover elkaar kunnen staan. Dat er niet meer aan de ene kant een organisatie is met goddelijke macht of van goddelijke oorsprong en aan de andere kant slechts een puur menselijke organisatie, en dat we veel meer zo tot elkaar kunnen komen, dat we allebei zeggen: we hebben een organisatie op grond van bepaalde principes. Waar we elkaar dan kunnen vinden en waar we kunnen samenwerken, daar doen we dat. Ik ben erg blij met uw uiteenzetting hierover en ik hoop dat ons gesprek enig licht in de problematiek van samenwerking tussen katholieken en humanisten heeft gebracht.



# Wandeling

Er zijn mensen die altijd, nou ja heel dikwijls, avonturen beleven, die tegen iets spannends, iets griezeligs, iets ongewoons oplopen. Zaken waar ik alleen maar in ontspanningslectuur mee te maken krijg, hebben zij in levende lijve beleefd. Ik ken een man die tenminste éénmaal per jaar iemand uit het water haalt, maar soms tweemaal per week. Zelf heb ik in een lang leven, dat ik toch niet helemaal binnenshuis heb doorgebracht, één keer iemand tegen zijn zin in de Amsterdamse Da Costakade (in Amsterdam valt men in de kade en woont men óp de gracht) zien staan. Het was onvergetelijk griezelig want zijn kruin stak nog net boven het wateroppervlak. Ik bleef een korte spanne tijds als aan de grond genageld staan en ben toen hard weggelopen. Dit voorval is plus minus 55 jaar geleden en soms droom ik er nog van.

Een familielid rijdt van het ene verkeersongeluk naar het andere. Hij staat altijd overal op de eerste rij. En toen hij in zijn jonge jaren in de gaten kreeg, dat het lot hem had uitgekozen bij zulke griezelige gebeurtenissen aanwezig te zijn, is hij speciaal daarvoor naar een EHBO-cursus gegaan, zodat hij nu onmiddellijk „achteruit” begint te roepen en regenjassen onder de hoofden legt of ze er onder vandaan haalt. De geregelde consument van speurdersromans vindt het heel gewoon, dat er in het dorpje Uppleham of Fludderwick een kasteelheer om zeep wordt gebracht en dat in het naastbijgelegen gehucht ongunstige agenten van een grote mogendheid ergens in het oosten blauwdrukken van een nieuw model pijl-en-boog hebben ontvreemd.

In het dagelijks leven, althans in mijn dagelijks leven, komt zoiets zelden voor, je kan wel zeggen: nooit.

Ik maak tegenwoordig elke ochtend een korte wandeling. Dat heeft de arts zo geordineerd en ik vind het een prachtige remedie. Om ons fraaie park te bereiken moeten wij (want het hele gezin loopt mee) eerst een groot stuk van onze straat uitlopen. In mijn woonstad geniet plusminus een kwart van de bevolking een welvaartsvast pensioen en in mijn woonstraat schat ik het percentage op 40. Als wij ons 's morgens op weg begeven hebben wij volop gelegenheid te zien hoe deze 40% zijn leven inricht. Wij kijken altijd gretig bij ieder huis naar binnen. Het zou namelijk best eens kunnen dat er toevallig net een schurk bezig was met een mes te zwaaien. Of er zou een bejaard echtpaar afschuwelijk verminkt naast het geopende geldkistje kunnen liggen of een grijsaard zou reeds voor de vijfde ochtend in successie onbeweeglijk in zijn stoel voor het raam kunnen zitten. In al die gevallen zouden wij handelend kunnen optreden en op onze wandeling het nuttige aan het aangename kunnen verbinden.

Tot dusverre heeft zich iets van deze aard nog niet voorgedaan. Maar wij gaan wel verscheidene mensen en hun dagelijkse gewoonten aardig kennen. Wij weten precies op welk nummer mevrouw nog in haar ochtendjas rondscharrelt. Haar man heeft een pantalon met zeer brede bretels. Twee huizen verder is een jonge vrouw

met een duster, die de stofdoek uitklopt, net altijd als wij naderen. Haar dochtertje zit zoet te spelen en heeft een kamertje aan de straat met poezen en beren en apen van wol.

Daarnaast kennen wij een eenzame dame die al heel vroeg keurig gekleed en gekapt koffie zit te drinken, meestal met een gebakje. En toch is ze niet bijzonder dik, de geluksvogel.

Een klein stukje verder woont de krasse grijsaard, die al heel vroeg een dikke sigaar halverwege heeft opgerookt. Hij houdt zich gewoonlijk bezig met de kooivogels die voor de ramen hangen en duidelijk van de sigarenrook genieten. Zijn vrouw neemt stof af in de achterkamer.

Er zijn mensen die altijd vergenoegd zijn en hun pensioen in vreugde verteren. Er zijn er ook die zorgelijk kijken of narrig tegen hun medebewoners doen. Mijn vrouw groet dagelijks een eenzame patiënt die vrolijk lachend haar ziekte en zeer verwerkt. Misdaden gebeuren nergens, romans spelen zich echter huis aan huis af. Niet voor niets wandelen wij in de stad waarvan al eens van oude mensen de dingen die voorbijgaan zijn beschreven.

Enfin, als wij dan ook voorbij zijn gegaan en ons park indraaien, worden wij al opgewacht door een menigte pluim- en ander vee. Wij zijn niet zo goed in de benoeming van al die schepselen, maar dat schaadt onze vriendschap niet. Wij worden al van verre hartelijk begroet door een paar eendachtige dieren met een karbonkelneus. Zij kwispelen als hondjes en lopen na het verorberen van een stukje brood nog een hele tijd mee. Gewoonlijk sluiten zich een paar krielhaantjes en -hennetjes bij hen aan en als wij iets in de sloot hebben geworpen is er ook een hele stoet eenden, mannelijke en vrouwelijke, die ons begeleidt.

Wij hebben geen hoge dunk van het verstand van een schaaap, maar het staat onomstotelijk vast, dat de schapen daar in de buurt die onze optocht zien, bij zichzelf denken: „Hé, dat heb je dat schaapminnende echtpaar ook weer, die lui die wel eens een boterhammetje of een blaadje te vergeven hebben.” En dan komen zij haastig op ons af.

Wij stellen hen zo weinig mogelijk teleur. Maar wij moeten ook wat bewaren voor de mussen, de lijsters, de roodborstjes en, heus waar, de eekhoorns.

Ach nee, veel moorden en zo komen wij onderweg niet tegen. Maar niettemin is zo'n ochtendwandeling wel avontuurlijk. Ik wou dat ik er vijftig jaar eerder aan begonnen was. Dan had ik nu misschien niet vermoeten.

(Het was heel afschuwelijk. Die barende dame uit Ajaccio van 1769 heette helemaal niet Buonarroti, maar natuurlijk Buonaparte. Gewoonlijk kan ik de zetter of corrector wel de schuld geven als er iets gek in een stukje staat. Deze keer was er geen ontkomen aan, dit was een griezelige stomiteit. Buonarotti was de naam van die andere dame die in 1475 Michelangelo (het engeltje Michiel) het leven schonk, eigenlijk een veel aardiger ventje).

H.H.

## Van week tot week

Radio, Hilversum I

Zondag 26 januari 1969, 9.45—10.00 uur: C. van Rijsinge: Beschouwingen van een humanist over de natuurwetenschap en de samenleving. I. Voorbereiding op een nieuwe wereld.

Zondag 2 februari 1969, 9.45—10.00 uur: G. Stuiveling: Uit humanistisch oogpunt.

Zondag 9 februari 1969, 9.45—10.00 uur: A. Struijk: De dialoog humanisme - communisme: een bijdrage tot vrede?

Zondag 23 februari 1969, 9.45—10.00 uur: C. van Rijsinge: Beschouwingen van een humanist over de natuurwetenschap en de samenleving. II. De macht over leven en dood.